

صیانت از سیادت کودک

مسعود تهرانی فرجاد

فصل پاییز سال را به نیمه می‌رساند، اما در میهن عزیزمان ایران، این فصل آغاز بهار تربیت و یادگیری است. با تبریک فرارسیدن بهار تعلیم و تربیت به شما همراهان، به‌ویژه مدیران و مربیان، در این مجال و نوشتار یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کودکان در هفت سال اول و اهمیت آن را برای تعامل مؤثر با کودکان این گروه سنی مرور می‌کنیم.

شروع مهر آغاز میزبانی از میهمانان جدید در مراکز تعلیم و تربیت، به‌ویژه کودکان پیش‌دبستانی است. تعامل با کودک، آن هم در سنین زیر هفت سال یا همان اوان کودکی، از چند جهت حائز اهمیت است. از یک سو زمینه‌های ارتباط و کسب تجربه‌های اولیه کودک را در فضای دور از خانواده و محیط کودکستان فراهم می‌آورد، و از سوی دیگر پایه‌های تربیت و یادگیری کودک در فضای نیمه‌رسمی و بیرون از خانه گذاشته می‌شود.

از این رو طبق اصل مخاطب‌شناسی، شناخت دقیق ویژگی‌های کودک زیر هفت سال بسیار ضروری است؛ به نحوی که با میزان اثربخشی در کیفیت تربیت و یادگیری کودک رابطه معنادار و مستقیم دارد. طبق دستاوردهای علمی، تجربی و به‌ویژه دستورات راهنمایان حقیقی و دلسوز تربیت انسان، یعنی معصومین علیهم‌السلام، هر دوره سنی دارای ویژگی‌ها و اقتضائات منحصر به خود است. آگاهی از این خصوصیات بر توانمندی ما مدیران و مربیان در تعامل و تربیت کودکان خواهد افزود.

رسول گرامی اسلام (صلی‌الله علیه و آله) فرمودند: «الولدُ سیدٌ سبع سنین و عبدٌ سبع سنین و وزیرٌ سبع سنین»: کودک تا هفت سال سرور و آقا است، تا هفت سال بنده و مطیع، و تا هفت سال وزیر است. این سخن راهبردی دوره‌های تربیتی را به سه دوره اصلی تقسیم کرده است.

■ سروری کودک در هفت سال اول زندگی چیست؟

طبق حدیث شریف مزبور، کودک در هفت سال اول زندگی باید سروری کند که در روایات و منابع اسلامی از آن به دوره «سیادت» نام برده می‌شود. اما این آزادی می‌باید مطابق با مهم‌ترین ویژگی خلقت انسان، یعنی فطرت او باشد. نگرش توحیدی به انسان، فطرت را ودیعه‌ای خدادادی می‌داند که او را به حقیقت جویی، فضیلت‌خواهی، عدالت‌جویی، کسب فضایل اخلاقی، درک زیبایی، پرستش و دیگر صفات ارزشمند الهی دعوت می‌کند. برای پاسخ به این گرایش‌ها و نیازهای فطری کودک، به‌عنوان امانت الهی، می‌باید برنامه دقیق مبتنی بر شناخت ویژگی‌های وی داشت. لذا معنای سروری و آقایی، رهایی و بی‌برنامه‌بودن نیست، بلکه با صیانت از سیادت کودک باید برای دستیابی وی به نیازهای فطری و بالقوه زمینه‌سازی کرد.

با توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی و میزان توانایی‌های جسمی کودک در هفت سال اول، برخی از راهکارها و مصداق‌هایی را که به صیانت از سیادت کودک کمک می‌کنند، با هم مرور می‌کنیم:

■ توجه به خواسته‌ها و نیازهای کودک

به نیازهای کودک در دو ماه اول زندگی به‌طور جدی توجه کنید. از ماه سوم به بعد لازم است در

■ ایجاد فرصت بازی کردن

بازی والدین و هم‌سالان با کودک و در اختیار او قرار دادن اسباب‌بازی‌های مناسب برای تربیت فطری کودک در اختیارش، در رشد همه‌جانبه او بسیار مؤثر است.

■ برخی آثار صیانت از

سیادت کودک

■ شکوفایی استعدادهای

نهفته؛

■ اعتماد کودک به والدین و مربی؛

■ آرامش روحی- روانی کودک؛

■ ایجاد اعتمادبه‌نفس برای

تربیت و یادگیری در دوره‌های

بعد.

برابر گریه‌هایش قدری با تأمل برخورد شود، زیرا با توجه به تجربه خوشایند دو ماه اول زندگی، ممکن است گریه‌هایش برای جلب توجه باشد. همچنان که او را بغل می‌کردید، اکنون نیز به امید همان توجه، گریه می‌کند که اگر به‌طور مطلق به گریه‌هایش توجه کنید، ممکن است اصطلاحاً لوس شود و مشکلاتی را برایتان به وجود آورد.

تا پایان یک‌سالگی که دوران دلبستگی کودک است، توجه فراوانی به او داشته باشید. اما از آن پس متوجه وابستگی او باشید. در مقابل خواسته‌های منطقی کودک پاسخ مثبت دهید، ولی در برابر خواسته‌های غیرمنطقی‌اش از اصل خاموشی (بی‌توجهی) استفاده کنید.

■ توجه بیشتر به آزادی عمل کودک

کودک در دوران سیادت بسیار کنجکاو است. بنابراین لازم است برای ارضای کنجکاویش آزادی بیشتری به او بدهید؛ البته متوجه خطرهای هم باشید. چینه‌ساز و وسایل زندگی و در دسترس نبودن وسایل خطرناک، از میزان خطرهای می‌کاهد.

■ توجه بیشتر به محبت و عطف

کودک در هفت سال اول زندگی به محبت و عطف فراوان‌تری نیاز دارد، ولی باید از زیاده‌روی در محبت بپرهیزید تا از لوس شدن او جلوگیری کنید.

■ سخن آخر

هفت سال اول زندگی کودک باید با نشاط و شادابی کامل، بر محور بازی و سروری بگذرد و از آموزش‌های مستقیم، طولانی و رسمی جدا پرهیز کرد.

پی‌نوشت‌ها

1 طبق شیوه‌نامه ابلاغی از «سازمان ملی تعلیم و تربیت کودک» به شماره ۲۷۱/۱۰۶ مورخ ۱۴۰۱/۶/۲۴، به‌جای واژه مهد و پیش‌دستانی، برای واحدهایی که خدمات تربیتی به کودکان بدو تولد تا پایان ۶ سال تمام ارائه می‌دهند، واژه «کودستان» به‌کار می‌رود.

2 مرحوم طبرسی. مکارم اخلاق. چاپ ششم.